

Коваль Л.Є.

*Донецький інститут післядипломної освіти інженерно-педагогічних працівників
ДВНЗ «Університет менеджменту освіти»
НАПН України*

УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

У статті розглядаються питання вивчення інформаційної компетентності педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів з метою подальшого її формування.

***Ключові слова:** інформаційна компетентність, професійна освіта, інформаційні технології, підвищення кваліфікації.*

Постановка проблеми

Формування інформаційного світогляду членів суспільства розглядається нині як основа входження України у світовий інформаційний простір. Одним з механізмів інформатизації сучасного суспільства є інформатизація системи освіти на всіх її рівнях. Етап інформатизації і глобальної масової комунікації сучасної освіти характеризує процес активного використання інформаційних і комунікаційних технологій (ІКТ), що забезпечують доступ до глобальних ресурсів Інтернету; функціонування систем автоматизації управлінської діяльності; вживання електронних засобів освітнього призначення, реалізованих на базі технологій опрацювання аудіовізуальної інформації та інформаційної взаємодії; комп'ютерну психолого-педагогічну діагностику. Працівники системи освіти, які використовуватимуть у освітньому процесі весь цей арсенал засобів, повинні передусім володіти високим рівнем фундаментальної підготовки в галузі інформатики, без чого взагалі неможлива експлуатація засобів ІКТ і реалізація їхнього потенціалу в освітніх цілях, і, крім того, мати необхідні психолого-педагогічні знання для ефективного здійснення всіх функцій, пов'язаних з використанням засобів ІКТ.

Широкий круг наукових досліджень присвячено проблемам визначення поняття «інформаційна компетентність» викладача. Так Є.Вахромов, Б.Гершунський, І.Колесникова, Дж.Равен, О.Растянніков, М.Холодна досліджували поняття компетентність як оцінку результативності освіти дорослих. Теоретичним основам комп'ютерного вчення присвячені роботи О.Андрєєва, В.Беспалько, Б.Гершунського, В.Кинельова, О.Короткова, Є.Машбіця, Є.Полат і ін.

Під інформаційною компетентністю викладача розуміють компетентність, пов'язану з виникненням інформаційного суспільства та необхідністю формування принципово нової культури педагогічної праці на основі засобів і методів інформатики, інформаційних і комунікаційних технологій з метою здійснення інформаційної діяльності й інформаційної взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу [5]. При цьому поняття «інформаційна діяльність» можна трактувати як діяльність зі збирання, опрацювання, використання, передавання, тиражування інформації як в навчальній, так і професійній діяльності за умови реалізації можливостей сучасних інформаційних і комунікаційних технологій [1, 4]. Для формування та підтримки на певному рівні інформаційної компетентності фахівців системи професійної освіти необхідна організація безперервної інформаційної підготовки, яка є обов'язковою складовою освітнього процесу і спрямована на підготовку фахівців, здатних ефективно використовувати засоби інформаційних і комунікаційних технологій для розв'язання практичних завдань професійної діяльності [2]. Значний інтерес викликають роботи, що аналізують науково-методичні положення запровадження засобів ІКТ в систему підвищення кваліфікації, що розглядають різні аспекти формування інформаційної компетентності педагогів [3].

Водночас нині в системі професійної освіти відсутня цілісна концепція інформаційної підготовки майбутніх фахівців, що підміняється монодисциплінарним підходом. Слід зазначити, що науково-методичне забезпечення процесу підвищення кваліфікації педагогів в галузі інформатики і застосування ІКТ в педагогічній діяльності розроблено недостатньо і не забезпечує як організацію диференційованого вчення педагогів відповідно до їхніх професійних і особистих потреб, так і необхідний рівень їхньої інформаційної компетентності. Проблема розвитку інформаційної компетентності педагога для професійної освіти є першочерговою. В узагальненому вигляді інформаційну компетентність педагога можна визначити як: здібність до самостійного пошуку й опрацювання інформації, необхідної для якісного виконання професійних завдань; здатність до групової діяльності і співпраці з використанням сучасних комунікаційних технологій для досягнення професійно значущих цілей; готовність до саморозвитку у сфері інформаційних технологій, необхідного для постійного підвищення кваліфікації і реалізації себе у професійній праці.

Метою дослідження було вивчення інформаційної компетентності педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів для подальшого її формування.

Виклад основного матеріалу

Дослідження проводилося в рамках підвищення кваліфікації різних категорій педагогічних працівників професійної освіти і формування в них базової

педагогічної інформаційної компетентності і було спрямоване на підвищення кваліфікації в галузі інформаційно-комунікаційних технологій.

Підвищення кваліфікації педагогічних працівників здійснювалося на основі очної, заочної й очно-дистанційної форм навчання за програмами підвищення кваліфікації.

Зміст програм був побудований на модульному принципі. Модульність програм враховує здобуття і вдосконалення слухачами різних компетенцій і дає змогу вибудовувати індивідуальні освітні програми, що розширюють знання і розвивають потенціал слухачів.

Термін навчання на курсах від 1 місяця (для денної форми) до 4 місяців (для заочної й очно-дистанційної форм).

Навчання передбачало як поступове занурення в наочність, спрямовану на розширення спеціальних знань і опанування відповідних професійних навичок, так і на дослідження суміжних і нових галузей знань, наприклад, пов'язаних із запровадженням в систему освіти інформаційно-комунікаційних технологій, що сприяють розвитку особистого потенціалу людини.

Підвищення кваліфікації педагогічних працівників професійної освіти здійснювалося з використанням і дистанційних освітніх технологій. Застосування дистанційних освітніх технологій дало змогу зробити навчання на курсах доступнішим, а систему супроводу й контролю навчального процесу — ефективнішою.

Було опитано 284 слухачі курсів підвищення кваліфікації (м. Суми, м. Полтава, м. Чернігів, м. Кіровоград, м. Рубіжне, м. Маріуполь). З них 153 викладачі професійно-технічних навчальних закладів, 131 — майстри виробничого навчання. Середній вік викладачів становив 41 ± 2 роки, середній вік майстрів виробничого навчання 52 ± 3 роки. Вищу освіту в групі викладачів мали 97,2% слухачів, у групі майстрів виробничого навчання — 15,6%.

Було запропоновано комп'ютерне тестування й анкету, що дало змогу визначити такі складові професійної діяльності педагога, як: володіння навичками роботи з інформацією, поданою в електронному вигляді; знання й уміння використовувати раціональні методи пошуку і зберігання інформації в сучасних інформаційних масивах; уміння представити інформацію в Інтернеті; володіння навичками організації та проведення лекцій і семінарів з використанням телекомунікаційних технологій; уміння організувати самостійну роботу учнів за допомогою інтернет-технологій; володіння навичками використання телекомунікаційних технологій з конкретного предмета з урахуванням його специфіки.

Інформаційна компетентність педагога визначалася чотирма рівнями: А — професійний, В — методичний, С — базовий, D — недостатній [6].

Оцінювання рівнів інформаційної компетентності проводилося за 100-бальною системою:

- володіння навичками роботи з інформацією, поданою в електронному вигляді — 10 балів;
- знання й уміння використовувати раціональні методи пошуку і зберігання інформації в сучасних інформаційних масивах — 20 балів;
- уміння представити інформацію в Інтернеті — 20 балів;
- володіння навичками організації та проведення лекцій і семінарів з використанням телекомунікаційних технологій — 25 балів;
- уміння організувати самостійну роботу учнів за допомогою інтернет-технологій — 15 балів;
- володіння навичками використання телекомунікаційних технологій з конкретного предмета з урахуванням його специфіки — 10 балів.

Розподіл рівнів інформаційної компетентності за балами здійснювався таким чином: рівень А — професійний (81–100 балів), рівень В — методичний (61–80 балів), рівень С — базовий (41–60 балів) і рівень D — недостатній (менше за 40 балів).

Опитування проводилось у два етапи: перший — на початку навчання на курсах, другий — наприкінці.

Внаслідок першого опитування було виявлено, що у групі викладачів превалювали рівні С (39,22%) і В (26,14%), у групі майстрів виробничого навчання — D (46,56%) і С (38,93%). Отримані дані свідчать про низький рівень інформаційної компетентності серед майстрів виробничого навчання.

Результати опитування подані на рис. 1 і 2.

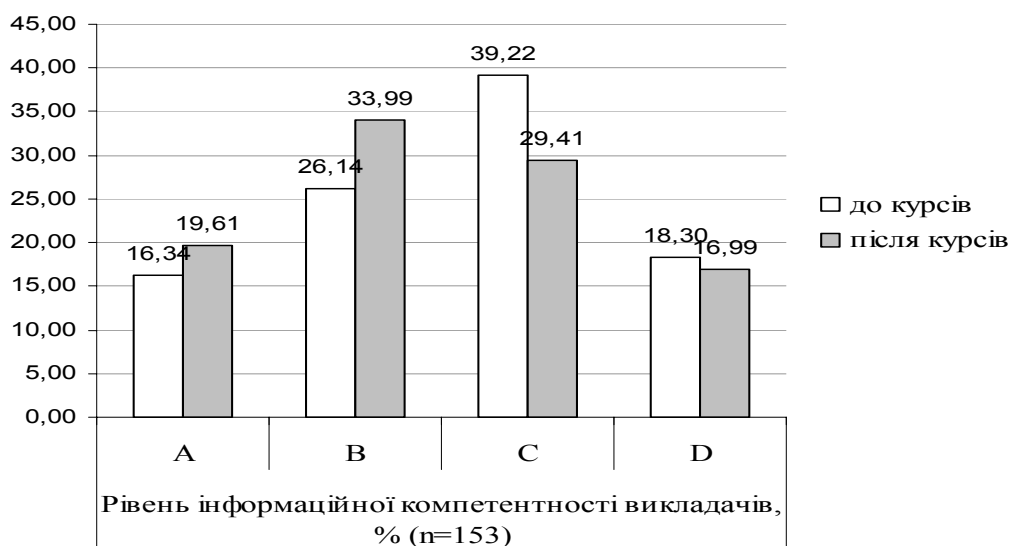
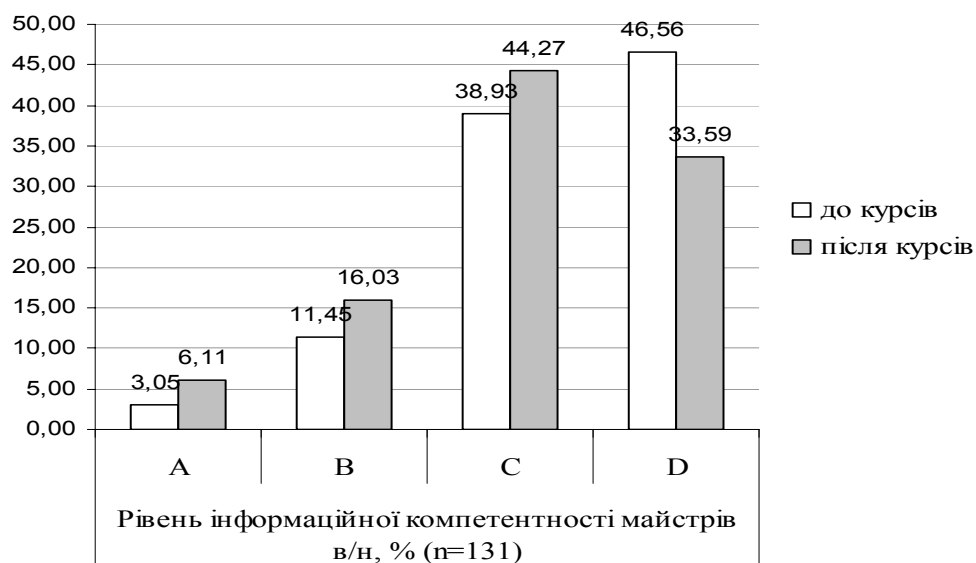

Рис. 1. Розподіл рівнів інформаційної компетентності у групах викладачів до і після проведення курсів

Рис. 2. Розподіл рівнів інформаційної компетентності у групах майстрів виробничого навчання до і після проведення курсів

Упродовж навчання на курсах слухачам запропоновано контрольні роботи і підсумкову випускню роботу із застосуванням комп'ютера, відвідування електронних бібліотек. Крім того, педагоги брали участь у інтернет-семінарах, які проводилися на кафедрі. Також застосовувалось дистанційне консультування з використанням Skype і електронної пошти.

По закінченні курсів було проведено повторне анкетування слухачів. В результаті опитування було виявлено зростання рівня інформаційної компетентності як в групі викладачів, так і у групі майстрів виробничого навчання.

Так, серед викладачів група з рівнем інформаційної компетентності А збільшилася на 3,27%, група з рівнем В — на 7,9%, групи з рівнем С і D зменшилися на 9,8 і на 1,3% відповідно.

Серед майстрів виробничого навчання кількість осіб в групі А збільшилася на 3,06%, В — на 4,58%, С — на 5,34%, чисельність групи D зменшилася на 12,97%.

Висновки

Отже, розвиток інформаційної компетентності педагога зумовлений об'єктивною вимогою компетентностного підходу в освіті стосовно всіх суб'єктів освітнього процесу, що відповідає потребам інформаційного суспільства.

Можна виділити чотири рівні розвитку інформаційної компетентності (А, В, С, D), що відповідає міжнародним стандартам.

У системі підвищення кваліфікації даний принцип може бути реалізований при 5-річному інтервалі фіксації рівнів розвитку інформаційної компетентності.

Основним способом визначення міри компетентності мають стати комп'ютерне тестування педагогів і анкетування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Захарова Т.Б. Профильная дифференциация обучения информатике на старшей ступени школы / Т.Б.Захарова. — М., 1997. — 212 с.
2. Козлов В.П. Основы проектирования системы обучения информационной безопасности студентов экономических специальностей / В.П.Козлов. — Н.Новгород: ННГАСУ, 2006.
3. Полат Е.С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / Е.С.Полат, М.Ю.Бухаркина, М.Ю.Моисеева и др. — М.: Академия, 2001. — 272 с.
4. Роберт И.В. Информационные технологии в науке и образовании / И.В.Роберт, П.И.Самойленко. — М., 1998. —178 с.
5. Смолянинова О.Г. Компетентностный подход в системе высшего образования / О.Г.Смолянинова, О.А.Савельева, Е.В.Достовалова. — Красноярск: Сибирский федеральный ун-т, 2008. — 80 с.
6. ICB IPMA Competence Baseline (version 3.); publisher IPMA, ISBN 0-9553213-0-1, edition June 2006.

В статье рассматриваются вопросы изучения информационной компетентности педагогических работников профессионально-технических учебных заведений с целью дальнейшего ее формирования.

Ключевые слова: *информационная компетентность, профессиональное образование, информационные технологии, повышение квалификации.*

In the article the questions of study of informative competence of pedagogical workers of professional educational establishments are examined with the purpose of its further forming.

Key words: *informative competence, trade education, information technologies, in-plant training.*